

Τ Ο Β Η Μ Α Τ Ω Ν Φ Ο Ι Τ Η Τ Ω Ν

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΥΟ ΔΗΜΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ*

Παναγιώτα Καραμέτου

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί στις μέρες μας έναν ευρέως αναγνωρισμένο στόχο για τις ανθρώπινες κοινωνίες. Από τη στιγμή μάλιστα που η υποβάθμιση των περιβαλλοντικών συνθηκών σε πολλά μέρη του κόσμου υποδηλώνει ότι η βιωσιμότητα αυτών διακυβεύεται.

Ακούγοντας τον όρο «βιώσιμη ανάπτυξη», έρχεται στο νου ορισμένων η βιωσιμότητα του περιβάλλοντος. Στη σύγχρονη όμως εποχή ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» έχει υπερβεί το καθαρά και αυστηρά περιβαλλοντικό πλαίσιο και αναφέρεται σε στοιχεία και παράγοντες οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς κ.ά. Βέβαια, δεν αρκεί μόνο η ανεξάρτητη ύπαρξη και ενδυνάμωση των παραπάνω παραγόντων, αλλά απαιτείται ο συνδυασμός τους ώστε να συνυπάρξουν με αρμονία μεταξύ τους τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον, σε μία αέναη και βιώσιμη μορφή.

Κάθε δήμος ή κοινότητα οφείλει να είναι ή να γίνει βιώσιμος/η τόσο για τους σημερινούς κατοίκους της όσο και για τις μελλοντικές γενιές. Προκειμένου να επιτευχθεί η βιωσιμότητα, απαιτείται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση δράσεων που θα εφαρμόσουν τις αρχές της βιώσιμης

ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Είναι επομένως απαραίτητη η ευρεία συμμετοχική διαδικασία όλων των ομάδων του πληθυσμού και η συνεργασία τους με όλους τους φορείς της τοπικής κοινωνίας, και κυρίως με τις τοπικές αρχές. Οι τοπικές αρχές είναι απαραίτητο να υιοθετήσουν ένα πνεύμα θέλησης, προκειμένου όλες οι πολιτικές και οι δράσεις τους να ασπάζονται και να προάγουν τις αρχές της βιωσιμότητας και να ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή των πολιτών. Η συμμετοχή του τοπικού παράγοντα στη βιώ-

σιμη ανάπτυξη είναι καθοριστική, αφού στόχος είναι να ενισχυθούν οι τοπικές πρωτοβουλίες που θα είναι ενταγμένες στην τοπική κοινωνικο-οικονομική δομή και θα σέβονται το περιβάλλον.

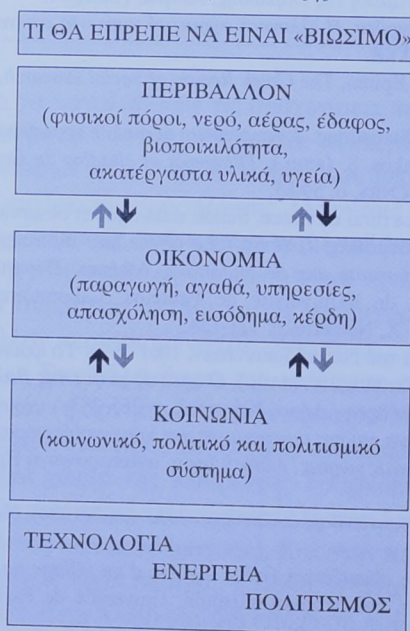
Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της βιωσιμότητας δύο δήμων του Νομού Άρτας. Συγκεκριμένα, επιχειρείται η εκτίμηση και η αξιολόγηση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της τοπικής κοινωνίας στη διαμόρφωση των υφισταμένων περιβαλλοντικών και κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, οι οποίες σκιαγραφούν το «προφίλ» της βιώσιμης ανάπτυξης, στις περιοχές του Δήμου Ξηροβουνίου και του Δήμου Αρταίων. Η εμπειρική σημασία της έγκειται στην απάντηση μερικών καίριων ερωτημάτων σχετικών με την ανάπτυξη των δύο περιοχών, οι οποίες δεν έχουν αποτελέσει ποτέ άλλοτε αντικείμενο παρόμοιας μελέτης και ενδέχεται να επηρεάσουν αποφασιστικά τη μελλοντική φυσιογνωμία του Νομού Άρτας.

1. Μεθοδολογία

Η επιλογή των δύο συγκεκριμένων δήμων δεν ήταν τυχαία. Ο Δήμος Ξηροβουνίου είναι ένας από τους δήμους μεσαίου μεγέθους του Νομού Άρτας και η ιδιαιτερότητά του

Σχήμα 1.

Βασικές διαστάσεις της έννοιας
της Βιώσιμης Ανάπτυξης

* Διπλωματική εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Βιώσιμης Ανάπτυξης, Χαρτοκόπιο Πανεπιστήμιο, Φεβρουάριος 2003. Επιβλέπων καθηγητής: Κ. Δ. Αποστολόπουλος.

είναι ότι περιλαμβάνει περιοχές ορεινές, ημιορεινές, αλλά και πεδινές. Αντίθετα, ο Δήμος Αρταίων είναι ο μεγαλύτερος σε πληθυσμό δήμος του Νομού και αποτελεί πρωτεύουσα, καθώς επίσης διοικητικό και εμπορικό κέντρο αυτού. Περιλαμβάνει πεδινές περιοχές και έχει έντονο αστικό χαρακτήρα σε σχέση με τους άλλους δήμους.

Μελετώντας κανείς τους δύο αυτούς δήμους μπορεί να διαμορφώσει μια εικόνα για το σύνολο σχεδόν του Νομού Άρτας. Πέρα από τις όποιες ιδιαιτερότητες εμφανίζει κάθε περιοχή, υπάρχουν κοινά προβλήματα – ζητήματα τα οποία εντοπίζονται σε περιοχές τόσο αγροτικές και ορεινές όσο αστικές και πεδινές, οι οποίες γειτνιάζουν και χαρακτηρίζονται από σχέ-

ση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης.

Πρόκειται για δύο περιοχές που συγκεντρώνουν ταυτόχρονα με τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα (πλούσιο πολιτισμικό υπόβαθρο και πλούσιο φυσικό περιβάλλον) και πολλές αναπτυξιακές αδυναμίες (υπανάπτυξη και έλλειψη υποδομών κοινωνικού χαρακτήρα). Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τους δύο συγκεκριμένους δήμους προκειμένου να ξεπεραστεί η οποιαδήποτε υστέρηση σε επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικών υποδομών, μέσα από την αξιοποίηση των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών στοιχείων τους. Παρουσιάζει έτσι ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο εντοπισμός των όποιων διαφοροποιήσεων, ως προς τις παραμέ-

τρους που συνθέτουν τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης, σε δύο διαφορετικού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες όμως γειτνιάζουν και εντάσσονται σε ένα ευρύτερο αναπτυξιακό περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζει το σύνολο της Περιφέρειας Ηπείρου και το Νομό Άρτας ειδικότερα.

Η διεθνής βιβλιογραφία προτείνει ένα μεγάλο αριθμό δεικτών, οι οποίοι στοχεύουν στην ανάδειξη των πιέσεων που δέχεται το περιβάλλον εξαιτίας των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, στην καταγραφή της ποιότητας του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, του βαθμού στον οποίο η κοινωνία αντιδρά στις περιβαλλοντικές αλλαγές, καθώς και πολλών άλλων ζητημάτων που σχετίζονται με τις βασικές διαστάσεις της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η χρήση των δεικτών βοηθά στην καταγραφή της βιωσιμότητας σε οργανωτικό κυρίως επίπεδο, καθώς και στη σκιαγράφηση της υφιστάμενης κατάστασης, η οποία διαμορφώνεται μέσα από τις δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης και του κρατικού μηχανισμού. Από το σύνολο των προτεινομένων δεικτών επιλέχθηκαν οι δείκτες εκείνοι οι οποίοι αναφέρονταν σε θέματα που απασχολούν την τοπική κοινωνία και θεωρούνται σημαντικοί από αυτήν (τοπικά προσδιορισμένοι δείκτες). Η διαθεσιμότητα των απαραίτητων δεδομένων και η ευκολία εκτίμησης αποτέλεσαν επίσης βασικά κριτήρια για την επιλογή των δεικτών.

Οι δείκτες που τελικά επιλέχθηκαν σχετίζονταν με τις τέσσερις βασικές διαστάσεις της βιωσιμότητας: Κοινωνική, Περιβαλλοντική, Οικονομική και Πολιτιστική. Οι δείκτες διακρίνονται σε διάφορες ομάδες ανάλογα με τη διάσταση της βιωσι-

μότητας στην οποία αναφέρονται και ανάλογα με το θέμα και το υπόθεμά τους. Αναλυτικότερα, στην κατηγορία των κοινωνικών δεικτών ξεχωρίζουν οι δείκτες που αναφέρονται σε θέματα όπως η ισότητα, η υγεία, η εκπαίδευση, η ενημέρωση και η πληροφόρηση, η κατοικία, η ασφάλεια, η κοινωνική πρόνοια, ο πληθυσμός και η ανάπτυξη ικανοτήτων και θεσμών. Οι περιβαλλοντικοί δείκτες εστιάζουν σε θέματα που σχετίζονται με τις κλιματολογικές αλλαγές, την ποιότητα του αέρα, τις χρήσεις γης, την ποιότητα των υδάτων και τη βιοποικιλότητα. Τα οικονομικά χαρακτηριστικά των υπό μελέτη περιοχών (απασχόληση, ανεργία, κατανομή απασχόλησης στους βασικούς κλάδους, ΑΕΠ κ.ά.) αποτελούν αντικείμενο μελέτης των οικονομικών δεικτών. Τέλος, οι πολιτιστικοί δείκτες αναφέρονται σε θέματα διατήρησης και αποκατάστασης της ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.

Προκειμένου να γίνει αξιολόγηση της βιωσιμότητας σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας, κρίθηκε απαραίτητη η διεξαγωγή έρευνας με χρήση ερωτηματολογίων. Το ερωτηματολόγιο περιείχε 65 ερωτήσεις κλειστού τύπου, του οποίου η δομή διαμορφώθηκε μετά από πιλοτική εφαρμογή του σε δείγμα 10 ατόμων. Οι ερωτήσεις εντάσσονταν σε 5 διαφορετικές ομάδες ερωτήσεων. Η κάθε ομάδα ερωτήσεων διαρθρώνεται σε επιμέρους υποομάδες ερωτήσεων.

Η πρώτη ομάδα ερωτήσεων αποσκοπούσε στη συλλογή *γενικών στοιχείων*, δημογραφικού κυρίως περιεχομένου, όπως π.χ. ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο, απασχόληση των ερωτώμενων, προκειμένου να σκιαγραφηθεί το προφίλ τους.

Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων αφορούσε τα *οικονομικά στοιχεία*,

προσπαθώντας να αποκαλύψει την οικονομική κατάσταση των ερωτώμενων και τη στάση τους απέναντι σε σημαντικές αποφάσεις οικονομικού περιεχομένου, όπως είναι η αποταμίευση ή η σύναψη δανείου.

Η τρίτη ομάδα ερωτήσεων, τα *κοινωνικά στοιχεία*, είχε ως σκοπό να συλλέξει πληροφορίες οι οποίες θα αποκάλυπταν σημαντικές διαστάσεις της κοινωνικής ζωής των δημοτών, όπως η ισότητα των φύλων, η δημόσια συμμετοχή, οι υπηρεσίες υγείας, η εκπαίδευση, η ενημέρωση και πληροφόρηση, η κατοικία και οι συνθήκες ζωής, η δημόσια ασφάλεια και η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών.

Η τέταρτη ομάδα ερωτήσεων, τα *περιβαλλοντικά στοιχεία*, αποσκοπούσε να ανιχνεύσει την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των δημοτών μέσα από ερωτήσεις που αφορούσαν τη χρήση της ενέργειας, την παραγωγή και διάθεση των οικιακών αποβλήτων, τις μεταφορές, την ποιότητα του αέρα και του νερού, την επάρκεια του νερού και τη γεωργία.

Η πέμπτη και τελευταία ομάδα ερωτήσεων, τα *πολιτισμικά στοιχεία*, προσπαθούσε να καταγράψει τις απόψεις των δημοτών σχετικά με τα πολιτισμικά στοιχεία της περιοχής τους και τη συνεισφορά ή μη αυτών στην ανάπτυξη της.

Μέσα από τις πέντε αυτές ομάδες ερωτήσεων επιχειρήθηκε η κάλυψη και των τεσσάρων διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικονομικής, της κοινωνικής, της περιβαλλοντικής και της πολιτισμικής.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 165 άτομα, εκ των οποίων οι 35 ήταν κάτοικοι του Δήμου Ξηροβουνίου και οι υπόλοιποι 130 κάτοικοι του Δήμου Αρταίων.

Έτσι, δόθηκε η δυνατότητα προσέγγισης του βαθμού στον οποίο οι πολίτες αντιλαμβάνονται την έννοια

της βιωσιμότητας και τις υπάρχουσες περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, καθώς και του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνουν, επηρεάζουν και προδιαγράφουν, με τη ζωή τους και τη στάση τους, την περιβαλλοντική και κοινωνικοοικονομική αειφορία της περιοχής τους.

Η ανάλυση των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου έγινε με τη χρήση της περιγραφικής στατιστικής, του ελέγχου ανεξαρτησίας των μεταβλητών με το test χ^2 και της παραγοντικής ανάλυσης (factor analysis).

2. Αποτελέσματα - συμπεράσματα

Από την ανάλυση των ερωτηματολογίων και την ανάλυση των δεικτών που επιλέχθηκαν για τις υπό μελέτη περιοχές προέκυψαν σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με τα οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτισμικά στοιχεία που ορίζουν την ποιότητα ζωής των πολιτών σε τοπικό επίπεδο και καθορίζουν την πορεία της βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής.

Αν και αναμένονταν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο δήμων, ωστόσο διαφάνηκε η ύπαρξη σημαντικής ομοιότητας στο αναπτυξιακό «γίγνεσθαι» και στην αναπτυξιακή τους πορεία. Και στους δύο δήμους η πλειοψηφία των δεικτών αξιολογείται αρνητικά. Βέβαια η κατάσταση στο Δήμο Αρταίων παρουσιάζεται σαφώς διαφοροποιημένη σε σχέση με το Δήμο Ξηροβουνίου, κυρίως λόγω του υψηλού βαθμού αστικοποίησης και των υποδομών.

Τα σημεία στα οποία ο Δήμος Αρταίων φαίνεται να υπερέχει σε σχέση με το Δήμο Ξηροβουνίου είναι τα εξής:

α) Σε επίπεδο ΟΤΑ

Σημαντική είναι η υπεροχή των δεικτών που σχετίζονται με τις βασικές τεχνικές, κοινωνικές και άλλες υποδομές στο Δήμο Αρταίων. Καλύτερη είναι η κατάσταση στο Δήμο Αρταίων και όσον αφορά την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, λόγω της λειτουργίας του Νομαρχιακού Νοσοκομείου της Άρτας. Αντίθετα, οι κάτοικοι του Δήμου Ξηροβουνίου στερούνται στοιχειώδους ιατρικής περίθαλψης, κάτι που τους καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτους ακόμη και στο ενδεχόμενο ενός απλού περιστατικού υγείας.

Όσον αφορά τις κοινωνικές υπηρεσίες, αν και αυτές δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες στο Δήμο Αρταίων, ωστόσο υπερέχουν αισθητά έναντι των αντίστοιχων του Δήμου Ξηροβουνίου. Το κέντρο νεότητας, το ΚΑΠΗ, οι παιδικοί σταθμοί καθώς και το δικαστήριο διευκολύνουν και εξυπηρετούν μεγάλη μερίδα του πληθυσμού κυρίως της πόλης της Άρτας.

Από την άλλη πλευρά, τα σημεία στα οποία ο Δήμος Ξηροβουνίου υπερέχει έναντι του Δήμου Αρταίων είναι η ύπαρξη μεγάλου αριθμού δασικών εκτάσεων, οι οποίες συνθέτουν περιοχές απαράμιλλης φυσικής ομορφιάς και υγιεινού κλίματος, το μικρό ποσοστό των κατοίκων που αντιμετωπίζουν αναπνευστικά προβλήματα και η μεγαλύτερη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

β) Σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας

Όσον αφορά το επίπεδο της ανεργίας, αυτό είναι 3,08%, κατά 8,5 μονάδες μικρότερο απ' ό,τι στο Δήμο Ξηροβουνίου, όπου το ποσοστό των ανέργων ανέρχεται σε 11,43%. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα των υπηρεσιών στο δήμο (η διάρθρωση της απασχόλησης των κατοίκων του δήμου εκτιμάται ως ε-

ξής: 10% στον πρωτογενή τομέα, 22% στον δευτερογενή τομέα και 63% στον τριτογενή τομέα), καθώς και στο υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης των δημοτών του. Στο Δήμο Ξηροβουνίου μεγάλο είναι το πρόβλημα της ανεργίας των νέων, ηλικίας 20-35 ετών, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο μόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης. Η συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα τα τελευταία 10 χρόνια έχει επηρεάσει δυσμενώς την απασχόληση στην περιοχή (η διάρθρωση της απασχόλησης των κατοίκων του δήμου εκτιμάται ως εξής: 53,37% στον πρωτογενή τομέα, 16,22% στον δευτερογενή τομέα και 20,32% στον τριτογενή τομέα).

Οι οικονομικές συνθήκες παρουσιάζονται επίσης ευνοϊκότερες στο Δήμο Αρταίων. Οι κάτοικοι απολαμβάνουν υψηλότερα εισοδήματα και αποταμιεύουν κατά 15% περισσότερο από ό,τι στο Δήμο Ξηροβουνίου. Συγκεκριμένα, το μέσο ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των κατοίκων του Δήμου Αρταίων κυμαίνεται από 10.270 € έως 14.670 €, ενώ στο Δήμο Ξηροβουνίου οι αντίστοιχες τιμές κυμαίνονται από 4.400 € έως 7.340 €.

Στον τομέα της εκπαίδευσης και πληροφόρησης οι δείκτες εκφράζουν επίσης μια θετική εικόνα για το Δήμο Αρταίων σε σχέση με το Δήμο Ξηροβουνίου. Πιο συγκεκριμένα, στο Δήμο Αρταίων το ποσοστό των ατόμων που έχει ολοκληρώσει τη μέση εκπαίδευση είναι υψηλότερο κατά 10 μονάδες, η αναλογία των μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανά 1000 κατοίκους είναι διπλάσια από αυτή του Δήμου Ξηροβουνίου, το ποσοστό των αναλφάβητων είναι μικρότερο, ενώ υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες για ενημέρωση και πληροφόρηση.

Πέρα όμως από τα σημεία διαφοροποίησης μεταξύ των δύο δήμων, περισσότερα είναι τα σημεία σύγκλισής τους.

Ορισμένα από τα προβλήματα που εντοπίζονται και στους δύο δήμους είναι:

α) Σε επίπεδο ΟΤΑ

Η διαχείριση και η διάθεση των απορριμμάτων-στερεών αποβλήτων σε ανεξέλεγκτους χώρους (π.χ. στην κοίτη κάποιου ρέματος ή ποταμού, στα αποστραγγιστικά και αρδευτικά κανάλια της περιοχής, στην κοίτη του ποταμού Άραχθου) αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα περιβαλλοντικά προβλήματα που απασχολεί και τους δύο δήμους.

Ακολουθεί το πρόβλημα της διάθεσης των αστικών λυμάτων, σε βόθρους με ευθύνη των ιδίων των κατοίκων (Δ. Ξηροβουνίου) και στη μονάδα επεξεργασίας λυμάτων (Δ. Αρταίων).

Αλλά και η υπερσυγκέντρωση κτηνοτροφικών μονάδων (κυρίως χοιροστασίων) αποτελεί σημαντική αιτία οχλήσεων στο φυσικό ανθρώπινο περιβάλλον των δύο δήμων και πρωταρχική πηγή ρύπανσης και μόλυνσης της περιοχής.

Βέβαια, η έλλειψη άσκησης ορισμένης πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία των περισσότερων προβλημάτων που προαναφέρθηκαν.

Στον κοινωνικό τομέα το πρόβλημα εστιάζεται στον περιορισμένο αριθμό παρεχόμενων υπηρεσιών στους δημότες, σε σχέση με το σύνολο των αρμοδιοτήτων που προβλέπονται. Ως βασικές παράμετροι του προβλήματος θεωρούνται η ανυπαρξία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η έλλειψη συστήματος παροχής ολοκληρωμένων υπηρεσιών υγείας και το έντονο αίσθημα ανασφάλειας που προκαλείται στους κατοίκους

Η έδρα του Δήμου Ξηροβουνίου (χωριό Αμμότοπος)

Αποψη της βόρειας πλευράς του Αμμότοπου

Μια από τις πιο καλοδιατηρημένες κατοικίες του σημαντικού αρχαίου οικισμού «Ορραον», δυτικά του χωριού Αμμότοπος

της περιοχής, οι περιορισμένες ευκαιρίες ενημέρωσης και πληροφόρησης, η έλλιπής παροχή υπηρεσιών κοινωνικής αλληλεγγύης και οι αρνητικοί και μικροί ρυθμοί αύξησης του πληθυσμού.

Η στενότητα των οικονομικών των δύο δήμων, ως ΟΤΑ, η σημαντική έλλειψη προσωπικού, οι περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης και η αδυναμία συγκράτησης του παραγωγικού πληθυσμού συνθέτουν τα οικονομικής φύσεως προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δύο δήμοι σε οργανωτικό επίπεδο.

Η περιορισμένη έως ανύπαρκτη αξιοποίηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου της περιοχής στερεί από την περιοχή οφέλη που θα μπορούσε να απολαμβάνει.

β) Σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας

Όσον αφορά την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, προβλήματα δημιουργεί η χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων από την πλειοψηφία των καλλιεργητών, η μη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας όπως και η λήψη μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας από μικρό μέρος των δημοτών. Από την άλλη, η αυξημένη χρήση των ιδιωτικών μέσων μεταφοράς και η περιορισμένη χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς από τους δημότες, σε συνδυασμό με την έλλειψη χώρων στάθμευσης, δημιουργούν έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα, ιδιαίτερα στο Δήμο Αρταίων.

Η έλλειψη εκπροσώπησης των γυναικών στις τοπικές αρχές, η περιορισμένη συμμετοχή στα όργανα λήψης αποφάσεων τοπικού ενδιαφέροντος, το μικρό ποσοστό των δημοτών που έχουν ολοκληρώσει τη μέση εκπαίδευση καθώς και η περιορισμένη συμμετοχή των πολιτών σε βασικές αποφάσεις προγραμματισμού αποτελούν στοιχεία έντονου

προβληματισμού σχετικά με την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Το μεγάλο ποσοστό των πολιτών που έχει δανειστεί από τράπεζες και τα χαμηλά επίπεδα αποταμίευσης, λόγω χαμηλών εισοδημάτων το μεγαλύτερο μέρος των οποίων διατίθεται για την κάλυψη των διατροφικών αναγκών και την αποπληρωμή των δανείων, αποτελούν βασικά οικονομικά χαρακτηριστικά των κατοίκων των Δήμων Ξηροβουνίου και Αρταίων.

Αρνητικά συμβάλλει στην πολιτισμική ανάδειξη της περιοχής η μικρή συμμετοχή των πολιτών στους εκπολιτιστικούς συλλόγους της και η μη οργάνωση δραστηριοτήτων πολιτιστικού χαρακτήρα.

Πέρα όμως από τα παραπάνω προβλήματα, υφίστανται και ορισμένα πλεονεκτήματα των δύο δήμων.

Όσον αφορά το περιβάλλον, θετικά συμβάλλουν στην προστασία και τη διατήρησή του καθώς επίσης και στην εξασφάλιση μιας καλής ποιότητας ζωής στους δημότες τα εξής: η ύπαρξη υπηρεσιών συλλογής των απορριμμάτων, με τις όποιες αδυναμίες τους, η παροχή υπηρεσιών ύδρευσης σε όλους τους δημότες, η μικρή οικιστική πυκνότητα, η μικρή επιβάρυνση της ατμόσφαιρας από επικίνδυνα αέρια, τα μικρά ποσοστά των δημοτών που αντιμετωπίζουν αναπνευστικά προβλήματα όπως και η πρόσβαση σε καλής ποιότητας πόσιμο νερό. Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των κατοίκων και η παρουσία στην περιοχή οικοσυστημάτων σπάνιας οικολογικής αξίας και ομορφιάς μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής.

Η μη ύπαρξη αστέγων εντός του δήμου, πράγμα που οφείλεται και στον αλληλέγγυο και υποστηρικτικό ρόλο της οικογένειας, και η συνειδη-

τοποίηση, αλλά όχι η ενεργοποίηση, από τους δημότες των περιβαλλοντικών οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων της περιοχής τους αποτελούν ενθαρρυντικά σημεία για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Τέλος, η συσσώρευση πλούτου ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής. Η ανάληψη κατάλληλων δράσεων για την αξιοποίησή τους θα καθορίσει την ανάδειξη της περιοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας.

Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, προκύπτει ότι τα μεγαλύτερα προβλήματα των δύο δήμων, τα οποία επηρεάζουν τη βιωσιμότητα της ανάπτυξης της περιοχής, άπτονται του ελέγχου τόσο της κεντρικής εξουσίας όσο και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Από την πλευρά των πολιτών η κατάσταση παρουσιάζεται αρκετά ενθαρρυντική, από τη στιγμή που αυτοί έχουν τουλάχιστον καλή επίγνωση των προβλημάτων της περιοχής τους. Η καλύτερη παρέμβαση και άσκηση κατάλληλης πολιτικής από την πλευρά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε συνδυασμό με την ενεργοποίηση και άσκηση πιέσεων από την πλευρά της τοπικής κοινωνίας, αναμένεται να συμβάλουν θετικά και να καθορίσουν την προοπτική της βιωσιμότητας της ανάπτυξης των δύο δήμων.

Συνεκτιμώντας το σύνολο των περιβαλλοντικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών στοιχείων που σκιαγραφούν τα χαρακτηριστικά της βιώσιμης ανάπτυξης στους Δήμους Ξηροβουνίου και Αρταίων, προκύπτει ότι η ανάπτυξη τους δεν έχει βιώσιμο χαρακτήρα. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στη σημερινή της μορφή αδυνατεί να συμβάλει στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ

αρνητικά δρα επίσης η περιορισμένη συμμετοχή και παρέμβαση των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που καθορίζουν και επηρεάζουν τη ζωή της τοπικής κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Beatley, T., Manning, K. (1998), *The Ecology of Place: Planning for Environment, Economy and Community*, Washington, D.C.: Island Press (υπό έκδοση).
- Berke, Ph., Manta, M. (1999), *Planning for Sustainable Development. Measuring Progress in Plans*, working paper, Department of City and Regional Planning / University of North Carolina / Chapel Hill (υπό δημοσίευση).
- Blakely, E. J. (1994), *Planning Local Economic Development. Theory and Practice*, β' έκδ., London: Sage Publications.
- Γεωργόπουλος, Α. (2001), *Γη: ένας μικρός και εύθραυστος πλανήτης*, Αθήνα: Gutenberg.
- Δελλαδέτοιας, Π. (1997), «Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, ο σχεδιασμός του χώρου και η περίπτωση της Ελλάδας», *ΤΟΠΟΣ*, 12, Αθήνα.
- International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI) (1997), *Indicators for Sustainable Development. Possibilities and Limitations in Measuring Sustainable Development*.
- International Institute for Sustainable Development (IISD) (1999), *Indicators for Sustainable Development: Theory, Methods, Applications*, Canadas.
- Local Government Management Board (1994), *The Sustainable Indicators Research Project: Indicators and LA21. A Summary*, Fife, United Kingdom.
- Selman, P. (1996), *Local Sustainability: Managing and Planning Ecologically*, Rouslands Castle, Great Britain.
- Χατζημιχάλης, Κ., (1992), *Περιφερειακή ανάπτυξη και πολιτική. Κείμενα από τη διεθνή εμπειρία*, Αθήνα: Εξάντας.
- Χατζημιχάλης, Κ., Γκέκας, Ρ. (2001), «Βιώσιμη τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη», Σημειώσεις Χαρκοπέιου Πανεπιστημίου, Αθήνα.